

OSMANLI'NIN GİZEMLİ İLİMLERİ I KUR'AN FALLARI VE UZUN FIRDEVSİ'YE AİT BİR ÖRNEK

Feyza ATAMÖZER¹

Arapça'da “uğur veya uğurlu şeyleri gösteren simge” anlamında kullanılan fal, insanın bilinmeyene erişme arzusunun bir sonucudur ve o, hâli değerlendirmeye ve istikbâli bilmeye yönelik bir olaydır. İlkel ve geleneksel toplumlarda fal ve ona ilişkin benzer inanışlar iktidar, ekonomi gibi toplumsal kurumları etkileyen, dahası sosyal-kültürel yapıyı şekillendiren ayrırcı bir güç olmuştur.

İnsanlık tarihi kadar eski olabilen fala yönelik inanışların kökeni kesin olmamakla birlikte M.Ö. 4000 yılları Mezopotamya'ya kadar uzanır. Özellikle Mısır,

Çin, Babil ve Akadlar döneminde gelişen fal inanışı buradan Asya ve Akdeniz bölgelerine yayılmıştır. Eski Yunan'da ve Roma'da fal, yaşamın hemen hemen her alanında kullanılabilecek kadar yaygınlaşmıştır. Türk toplumunda ise Müslüman olmadan önceki dönemlerde fal, Şamanizm inanışıyla özdeşleşmiş, günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Fal konusu divan edebiyatında çeşitli şekillerde ele alınmıştır. O dönemde kaleme alınan Ömer Ruşenî Dede'nin *Miskinnâme'si*, Zaiifî'nin *Fâl-ı Murgân'ı*, Cem Sultan'ın *Fâlnâme'si* bunlardan bazılarıdır. Fal, divan şiirindeki pek çok beyitte mazmun, remiz ve teşbih unsuru olarak da kullanılmıştır.

Eski dünyada bilinmezi keşfedip öğrenmeye çalışan kimselerin Kur'an-ı Kerim'i bir fal malzemesi olarak nasıl kullandığını ortaya koymayı amaçlayan bir çalışma, Özer Şenödeyici ve Halil Sercan Koşık tarafından hazırlanarak Kesit Yayınları arasından çıktı. Firdevsî'nin *Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm* adlı falnamesini de örnek olarak gösterip okuyucuya sunan eser, toplam iki yüz sekiz sayfadan oluşmaktadır.

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü, Lisans öğrencisi.

Osmanlı'nın Gizemli İlimleri I - Kur'an Falları ve Uzun Firdevsî'ye Ait Bir Örnek adını taşıyan bu kitap, şu kısımlardan meydana gelmektedir: "Giriş" (s. 15-26), "Kuran Falı Bakma Usulleri ve Türkçe Kuran Fallarından Örnekler" (s. 27-62), "Uzun Firdevsî ve Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm'i Hakkında" (s. 63-78), "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm [Metin]" (s. 79-116), "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm (Yüce Kuran Falı) [Günümüz Türkçesi]" (s. 117-146), "Kaynakça" (s. 147-150), "Tıpkıbasım" (s. 151-208).

İlk olarak, "Giriş" (s. 15-26) bölümünde falın ne olduğu, İslamiyet'teki konumu, Türk kültüründeki tezahürleri, fal türleri ve Türk edebiyatı'daki falnameler yer almaktadır.

Kitabın birinci bölümü, "Kur'an Falı Bakma Usulleri ve Türkçe Kur'an Fallarından Örnekler" (s. 27-62) başlığını taşır. Bu bölümde Kur'an-ı Kerim'in fal malzemesi olarak kullanıldığına dikkat çekilmiş ve çeşitli kaynaklardan hareketle fal bakmanın farklı çeşitleri olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu bölümde Türkçe Kur'an fallarından örnekler de okuyucuya sunulmuştur.

Eserin ikinci bölümü ise "Uzun Firdevsî ve Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm'i Hakkında" (s. 63-78) başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Türk edebiyatının velût ediplerinden birisi olan Firdevsî'nin hayatı, adı ve mahlası, ailesi, eğitimi ve icazeti, vefat yeri ve tarihi, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Firdevsî'nin İslâmî dönem eserlerinde de görülen mukaddime mantığına uygun biçimde tertip ettiği Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm'i muhteva ve şekil yönlerinden incelenmiştir.

Üçüncü bölüm, "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm [Metin]" (s. 79-116) kısmıdır. Bu bölümde manzum-mensur karışık olan eserin bugün için elimizde bulunan tek nüshasının tavsifi yapılmış ve metin transkripsiyonlu olarak okuyucuya sunulmuştur. Metnin nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde T 816 numarasıyla kayıtlı bir mecmuanın 61b-89b varakları arasında yer almaktadır.

Eserin dördüncü bölümü "Fâl-ı Kur'ân-ı Azîm (Yüce Kuran Falı) [Günümüz Türkçesi]" (s. 117-146) başlığını taşımaktadır. Adından da anlaşılacağı üzere bu kısımda Firdevsî'nin 15. Asır Türkçesiyle kaleme aldığı eser, günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çalışmaya konu olan Firdevsî'nin falnamesinde, Kur'an'dan rastgele açılan bir sayfanın yedi sayfa ilerisine gidilip yedinci satırının ilk harfi üzerinden niyetin nasıl sonuçlanacağı ifade edilmektedir. Bu ifadeden hareketle söz konusu falnamedeki her harfin temsil ettiği anlam ve onların nasıl yorumlandığı, çalışmada oldukça sade, akıcı ve başarılı bir şekilde günümüz okuruna sunulmuştur.

Kitapta istifade edilen kaynaklar, "Kaynakça" (s. 147-150) başlığı altında verilmiş ve onun sonuna da nüshanın tıpkıbasımı (s. 151-208) eklenmiştir. Çalışmanın tüm bu özellikleriyle sosyal-kültürel yapıyı şekillendiren bir inancın aydınlatılmasında önemli bir kaynak olduğu aşikârdır.

